

STUDIJE I OGLEDI

Arhe, V, 10/2008

UDK 27 – 187:1

Originalni naučni rad

Original Scientific Paper

JASNA ŠAKOTA-MIMICA

Filozofski fakultet, Beograd

DVA TELA

Sažetak: U eseju se razmatra odnos grčkog *sárks* i *sōma*. Nastoji se pokazati da Novi zavet propagira zamisao o dva tela i mogućnost preobražaja jednog u drugo, ali samo pod uslovom da Hristovo stradanje ne shvatimo kao puku veru u vaskrsnuće nego kao „sada i ovde“ brigu o vlastitom telu.

Ključne reči: telo, *sárks*, *sōma*, preobražaj, Novi zavet, Hrist

Zajedljiv čovek u ljutini grize i sebe i onog kojem pakosti. Pa opet, kada kažemo za nekoga da je sarkastičan, gotovo nikada ne pomišljamo da ova reč dolazi od grčkog *sárks*, koje izvorno znači meso. Još manje nam je na pameti značenje koje je ova reč dobila u Novom zavetu. Jer, *sárks* je za novozavetne pisce – telo, ali ne bilo kakvo, nego ono smrtno i grešno. To telo je izvor zlosrećne čulnosti i strasti, to je puteno telo – kao takvo, konzument greha i stoga kažnjeno smrtnošću. Takvog tela se ljudski stvor stidi i pokriva ga, pa je za pristojnog čoveka sarkastičan govor uvek vredan nekakve kazne, najčešće prezira. Ugladenom se golotinja tela ne sviđa. I opet, ne bilo kakva golotinja, nego ona koja otkriva slabosti i lošu osećajnost. Rđave strasti koje sarkastičnim čovekom vladaju zapravo su utemeljene na sarkofagiji. Njegova želja da glode tuđe telo prethodno rečju ubiveno, i sve to čineći tako što žrtvuje život vlastitog dela tela koji u besu odgriza, svakoj imalo uređenoj ličnosti deluje kao bezumlje. Hrišćanima, takođe.

Ipak, i hrišćani svoj *sárks* održavaju hraneći ga. Znajući za opasnosti svakovrsne „ishrane“, novozavetni će ih autori opomenuti na to da će Bog uništiti i trbuh i jela (I Kor., 6,13). Takva opomena, međutim, namenjena je samo onima kojima je njihov trbuh, ili put, postao Bog (Fil., 3,19). Onim drugima, kojima briga o vlastitom telu nema svrhu u telu samom nego u njegovom oboženju ili darovanju Gospodu – umesto kazne, sleduje nagrada. Ali u tom davanju tela čuči jedna ideja. Ako „tjelo i krv ne mogu nasljediti carstva Božijega, niti raspadljivost nasljeđuje neraspadljivost“ (I Kor., 15,50), jasno je da putenost ide u prah, a ono što od tela nakon toga ostaje – preživljava u vrlini, i stoga Bogu ugađa. I *sárks*, naime, ima vrlinu, ali samo onoliko koliko čovek odbija da greši protiv njega. Sámó telo, reći će Pavle, nije poročno, nego je poročan način na koji se prema njemu vladamo (I Kor., 6,18). Kao i kod sarkastičnog govora: ne preziremo jezik kojim se zajedljivac služi već primenu kojom mu ukida plemenitu svrhu i dostojanstvo.

Naravno, savesno staranje o telu ne dopušta njegovu rđavu upotrebu. Stoga je na hrišćaninu da hrani i na svaki drugi način održava svoj *sárks* da bi imao šta da iskupi, a iskupljuje ga tako što ga već sad i ovde emancipuje od puti i zloćudnog dela čulnosti. Davanje tela Gospodu nije niti u omalovažavanju tela niti u priželjkivanju njegovog kraja, nego u njegovom darovanju nama samima. To je nagrada koju obećava Novi zavet.

U tom procesu apstrahovanja tela od onoga što ga kroz zloupotrebu čini običnim telom, moralo se roditi jedno novo shvatanje tela, upravo ono koje nalazimo u novozačetnom tumačenju reči *sōma*. Radi se o istoj onoj reči koja je kod Homera označavala isključivo mrtvo telo ili strvinu, a kasnije se, sasvim polako, počela uzdizati u živo telo, u čoveka, u lice, najzad i u sami život. Pisci Novog zaveta oslanjaju se baš na taj razvoj ovog termina. To postajanje koje ide od lešine do života, za njih je podrazumevano. Kada oni kažu *sōma*, rekli su – preobražaj, transformacija od grešnog i u tom smislu neživog tela – u ono živo i Bogu drago. U takvom telu *sárks* izrasta u osobu, a meso najzad dobija lice. Telo postaje ljudsko tek kroz „ljudski“ odnos prema njemu; tek u takvom odnosu telo prestaje da bude jedno među mnogima, postajući naše vlastito, lično, različito od drugih i stoga spremno da uđe u odnos s drugima. Kao promena odnosa prema telu, *sōma* uistinu jeste smrt *sárksa*, ali, kao što je Heraklit život besmrtnih video u smrti smrtnih (D.-K., 22 B 62), tako i hrišćani znaju da ono besmrtno u njima donosi smrt njihovoj smrtnoj strani, jer besmrtnost i smrtnost, hrišćanska vrlina i ljudska naopakost – ne mogu ići zajedno. Uzmemo li još u obzir Heraklitovu naredbu da bi leševe iz kuće trebalo izbaciti pre negoli đubre (D.-K., 22 B 96), manje će nam neobična izgledati strogost hrišćanske doktrine – da se čovek mora što pre osloboditi onog svog dela koji je pogan i mrtav. Mrtvo se, naime, ne može preobražavati. Čišćenjem i ukrašavanjem *sárks* neće postati *sōma*, i baš zato iz sebe kao vlastitog doma valja izbaciti truplo – lešinarski odnos prema sopstvenom telu, i time obezbediti mesto životu – istinskom staranju o njemu.

Razumljivo, od praroditeljskog greha naovamo ništa od onoga što se ljudskom stvoru daje, nije običan dar. Nakon Adama, za svaki podarac čovek je morao proliti i krv i znoj jednog dela svoga roda. Tako i ovde. Mogućnost koja je data čoveku – da njegovo *sárks* postane *sōma* – nije mu naprosto data. Za nju je stradao Hrist, najveći sin čovečiji. On je smrću svog smrtnog tela otkupio ljudsko telo, pokazujući na vlastitom telu zašto je prelazak od mrcine do čovečijeg lika neophodan i kako se on ima odvijati. I sve je u tom pokazivanju preuveličano, taman onoliko koliko je Hrist veći od svakog drugog čoveka; i sve u tom prikazu treba gledati od kraja prema početku, od raspeća prema Hristovom nauku, taman onoliko koliko svrha ima svoj cilj u početku. Nema sumnje da Božija odluka da se preko Sina objavi u ljudskom telu podleže brojnim interpretacijama, pa i onim vezanim za pitanje da li je Hrist čovek koji postaje Bog ili obrnuto, ali nas ovde to ne zanima. Tela radi, bitna nam je samo Pavlova teologija sabijena u sledećem stihu: „Jer što zakonu bješe nemoguće, jer bješe oslabljen tijelom, posla Bog sina svojega u obličju tijela grjehovnoga, i za grijeh osudi grijeh u tijelu“ (Rim., 8,3).

Vidimo, odnos između Oca i Sina sav je sadržan u telu. Taj odnos postoji zbog tela i radi njega. Dramatičan je razlog njegovog davanja, ali i razlog njegovog oduzimanja. Rekli bismo: ono što manjka Ocu i zbog čega ne uspeva da prodre u ljudsku dušu, to je upravo telo kojim će obdariti i naružiti svoga Sina i koje će, kada tome dođe čas, nemi-

losrdno žrtvovati, kažnjavajući i spasavajući Sina, no opet imajući na umu telo, doduše, jedno novo telo – ovoga puta ono telo koje bi čovek, sledeći primer njegovog Sina, tek trebalo da ostvari. Ali paradoks s telom, njegovim rađanjem radi njegovog umiranja, ovde ne završava. Pavle sasvim jasno kaže da je Zakon bio „oslabljen telom“, drugim rečima, da je telo Zakona bilo preslabo za širenje njegovog duha. Budući urezan u kamene ploče umesto u čovečije srce, on je ljudima ostao spoljašnji, bez gotovo ikakvog uticaja na njih i utoliko nemoćan iako Božiji. Zato je Bog još u Starom zavetu najavljavao da se čovekov odnos prema Zakonu mora promeniti (Jez., 36,26). Time je, međutim, najavio mnogo više. Jer, niti je kamena ploča bila dovoljno pogodno telo za Božiju reč, niti je ljudsko poverenje u Mojsija, kao običnog mada izabranog čoveka, bilo dovoljno veliko da bi mu se kao posredniku verovalo. Bogu je trebalo novo telo, drugi čovek. Ni kamen ni najmiliji prorok, nego telo i čovek zahvaljujući kojima bi se Zakon dovršio do „najmanjeg slova“ (Mt., 5,18). Iz te Božije zamisli rađa se Hrist, a u njemu spoj Reči – koja je već telo, sa njegovim telom – koje je već Bog. Naravno da te zamisli ne bi ni bilo da se nekakva greška nije potkrala Bogu u njegovoj okrutnosti, ali posle Sina više nijedan hrišćanin za to ne sme da mari. Ipak, može da se kaže, makar uzgred.

Upravo zato što je otelovljenost Zakona u kamenu od njega učinilo nedelotvornu Reč, kod Hrista će stvari stajati sasvim drugačije. Hrist dobija telo s „mesnim srcem“ ne bi li izvadio „kamenno srce“ iz čoveka i samoga Boga. Tek s „mesnim srcem“ mogao je Sin pružiti šansu očevom Zakonu da postane unutrašnja stvar svakog ljudskog bića, i samo tako se uopšte moglo nadati obnovi Saveza između Boga i čoveka. Što se, pak, Mojsija i njegovog neuspeha u ovim poslovima tiče, moramo priznati da je njegova ljudskost bila odveć ljudska da bi obratila ljudski rod. Hristova ljudskost je, naprotiv, neljudska. Dobijajući telo i već time trpeći nezasluženu kaznu u kojoj se „onaj koji ne zna za greh čini grehom“ (II Kor., 5,21), on se nesumnjivo dokazao kao Sin Božiji. Njegovo božansko trpljenje razoružava svakog od nas, zatirući i onaj poslednji otpor koji bismo u vlastitoj oholosti i sumnji mogli imati prema njemu kao posredniku. Samo, što ništa od posrednika, tako božanskog i neljudski ljudskog, nismo u stanju da primimo.

Valjda smo zato i dalje sarkastični strvinari. Sve dok se u Bogu ne rodi ostvarenje Trećeg saveza.

JASNA ŠAKOTA-MIMICA
Faculty of Philosophy, Belgrade

TWO BODIES

Abstract: The essay examines the relationship between the Greek *sárks* and *sōma*. The aim is to show that the New Testament propagates the theory regarding two bodies and the possibility of transformation of one into the other, but only under the condition that we do not accept the suffering of Christ as a mere belief in resurrection, but rather as a «here and now» concern for one's own body

Keywords: body, *sárks*, *sōma*, transformation, Christ.